

УДК 331.5.01(477)(02): 001.895
DOI 10.33251/2707-8620-2019-1-51-63

ШАЛІМОВА Наталія Станіславівна

доктор економічних наук, професор,
декан факультету обліку та фінансів,
Центральноукраїнський національний
технічний університет
ORCID:0000-0001-7564-4343

МАГОПЕЦЬ Олена Анатоліївна

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри аудиту та оподаткування,
Центральноукраїнський національний
технічний університет
ORCID:0000-0002-2124-4026

ШАЛІМОВ Володимир Володимирович

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та
страхування,
Центральноукраїнський національний технічний
університет
ORCID:0000-0001-9462-8277

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ПРОБЛЕМ ТА НАПРЯМІВ ПОЛІПШЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ ЯК ЧИННИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Проаналізовано трудовий потенціал регіону, тенденції його формування як основного чинника забезпечення інноваційного розвитку регіону. Ідентифіковано основні проблеми в сфері формування трудового потенціалу регіону, які полягають у суттєвому зменшенні трудового потенціалу в цілому, масовому відтоку молодих фахівців з метою працевлаштування за межі регіону, порівняно нижчій частці зайнятих з вищою освітою, зменшенні економічно неактивного населення старшого працездатного віку, зростанні частки осіб працездатного віку в загальній кількості економічно неактивного населення. Здійснено прогнозування чисельності трудових ресурсів Кіровоградської області на період до 2042 року за такими показниками, як чисельність економічно активного населення, зайнятого населення, безробітного населення, економічно неактивного населення за трьома сценаріями – оптимістичним, середнім (найбільш імовірним) та песимістичним. Розроблено пропозиції щодо зменшення загроз в сфері формування трудового потенціалу в контексті забезпечення регіонального інноваційного розвитку.

Ключові слова: трудові ресурси, трудовий потенціал, інноваційний розвиток регіону, економічно активне населення, кадрове забезпечення, зайнятість населення, працездатне населення, економічно неактивне населення.

Постановка проблеми. Вирішення проблем зайнятості та безробіття на рівні регіону є однією з найважливіших передумов його стійкого розвитку, особливо в умовах активізації інноваційної складової. Отже, визначальною детермінантою вітчизняної інноваційної конкурентоспроможності є людський капітал, однак нині ефективність його використання знаходиться на низькому рівні.

До факторів, які визначають джерела економічного розвитку і уможливають його фізично, відносять: наявність ресурсів у кількісному і якісному аспектах; освітній і кваліфікаційний аспекти трудових ресурсів; якісну структуру капіталу і його технічний стан; технологію [8, с. 108]. Для підприємств найбільш вагомими ресурсами є трудові та інформаційні, адже саме люди на підставі наявної інформації є генераторами ідей інновацій і саме вони можуть створити програми реалізації цих ідей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування та ефективного використання трудових ресурсів, чинників, що формують їх структуру та вплив на регіональний розвиток досліджували багато науковців. В першу чергу варто відмітити науковий доробок у вивченні проблем формування трудових ресурсів, який зробили науковці Інституту демографії і соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. [7; 12]. Детально представлено модель транзитивного ринку праці, взаємозв'язок між різними сферами життя (освіта, домогосподарство, безробіття, зайнятість, вихід на пенсію) в монографічному дослідженні Ільча Л.М. [5]. Науковий інтерес представляють моделі визначення економічно активного, зайнятого та безробітного населення з урахування соціальних зв'язків [14]. Окремо слід відзначити дослідження незайнятого економічно активного населення Львівської області, проведеного науковцями Інституту регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України [3]. Проблеми інноваційного розвитку також представлені в значній кількості монографічних досліджень, зокрема [15; 4; 10; 8; 6; 13].

Актуальність – визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, подальших досліджень потребують питання впливу структури економічно активного та економічно неактивного населення на інноваційний розвиток регіону.

Мета та завдання статті. Метою дослідження є ідентифікація проблем та напрямів поліпшення формування трудового потенціалу регіону в контексті забезпечення інноваційного розвитку. Для досягнення цієї мети поставлено і вирішено такі завдання: систематизувати інформацію щодо тенденцій кадрового забезпечення Кіровоградської області, обґрунтувати ймовірні тренди кадрового забезпечення регіону за умов реалізації оптимістичного, середнього та песимістичного сценаріїв розвитку до 2042 року, розробити пропозиції стосовно шляхів поліпшення кадрового забезпечення, його збалансування з потребами ринку праці відповідно визначених сценаріїв.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан ринку праці Кіровоградської області характеризується наявністю певних проблем, які є бар'єром для інноваційного розвитку регіону, оскільки трудовий потенціал Кіровоградської області за період 2000-2018 рр. суттєво зменшився (таблиця 1). Особливе занепокоєння викликає наявність кількісно-якісного дисбалансу між пропозицією та потребою у робочій силі, високим рівнем безробіття, падінням зайнятості, низьким рівнем працевлаштування в сільській місцевості.

Таблиця 1

Характеристика населення Кіровоградської області за рівнем зайнятості та економічної активності в 2000-2018 рр., тис. осіб

Рік	Економічно активне населення		Зайняте населення		Середньо-облікова кількість штатних працівників	Безробітні працездатного віку у віці 15-70 років
	у віці 15-70 років	працездатного віку	у віці 15-70 років	працездатного віку		
2000	511,1	493,3	435,2	419,0	317	511,1
2001	504,9	486,0	428,2	410,0	292	504,9
2002	517,8	480,1	470,0	433,3	275	517,8
2003	504,4	471,6	454,9	422,1	255	504,4

Продовження таблиці 1

2004	499,3	467,7	444,5	413,7	241	499,3
2005	501,5	460,0	457,5	416,0	237	501,5
2006	500,2	460,1	458,9	418,8	235	500,2
2007	503,2	461,3	462,4	420,5	229	503,2
2008	499,2	458,7	459,1	418,6	223	499,2
2009	480,3	435,9	432,7	388,3	209	480,3
2010	473,5	431,6	431,2	389,3	210	473,5
2011	474,0	436,1	433,1	395,2	204	474,0
2012	473,7	437,0	433,7	397,0	204	473,7
2013	471,0	434,3	434,0	397,3	197	471,0
2014	440,3	420,8	391,1	371,6	190	440,3
2015	436,6	419,7	386,8	369,9	180	436,6
2016	428,8	416,5	375,7	363,4	177	428,8
2017	429,4	416,4	376,8	363,8	175	429,4
2018	430,4	416,0	380,5	366,1	176	430,4

Джерело: розраховано та побудовано авторами з використанням [1; 2; 9; 11].

Зокрема, чисельність економічно активного населення у віці 15-70 років знизилась з 511,1 тис. осіб у 2000 році до 430,4 тис. осіб у 2018 році, але маємо зростання на 1 тис. осіб в 2018 році у порівнянні з 2017 роком за рахунок 400 осіб працездатного віку, 600 осіб старше працездатного віку. Чисельність працездатного населення в період з 2000 по 2018 роки зменшилася з 493,3 тис. осіб до 416 тис. осіб. Чисельність зайнятого населення у віці 15-70 років зменшилась з 435,2 до 380,5 тис. осіб, але знову-таки у порівнянні з 2017 роком маємо зростання на 3,7 тис. осіб, в т.ч. за рахунок осіб працездатного віку – 2,3 тис. осіб, непрацездатного віку – 1,4 тис. осіб. Частка зайнятого населення у віці 15-70 років у загальній кількості населення відповідного віку зросла з 52,4 до 54,5%. Чисельність безробітних в 2000 році налічувала 75,9 тис. осіб у віці 15-70 років та 74,3 тис. осіб працездатного віку, що становило 14,9 та 15,1% до економічно активного населення відповідної вікової групи. У 2018 році чисельність безробітних у порівнянні з 2000 роком зменшилась на 26 тис. осіб у віці 15-70 та на 24,4 тис. осіб працездатного населення, що склало 11,6 та 12,0% до економічно активного населення відповідної вікової групи.

Результати детальної аналітичної оцінки стану та тенденцій формування трудового потенціалу в Кіровоградському регіоні дозволяють відзначити наступне:

1. Трудовий потенціал Кіровоградської області (чисельність економічно активного та зайнятого населення) за період 2000-2018 рр. суттєво зменшився, а по всіх показниках (рівень економічної активності, рівень зайнятості) Кіровоградська область знаходиться нижче за середній рівень по Україні, а рівень безробіття, навпаки, перевищує середній по Україні. В складі всього населення Кіровоградської області 73% становить населення у віці 15-70 років, 45% – економічно активне населення у віці 15-70 років, 39-40% – зайняте населення, 32-34% – формально зайняте.

2. Позитивними тенденціями є, по-перше, зменшення кількості та питомої ваги безробітних в складі економічно активного населення, по-друге, зростання зайнятого та економічно активного населення віком 15-70 років в 2018 році у порівнянні з 2017 роком та зростання їх питомої ваги в складі населення відповідного віку у порівнянні з 2000 роком, по-третє, несуттєві зміни питомої ваги зайнятого та економічно активного населення працездатного віку у складі населення відповідного віку, по-четверте, те, що зростання зайнятого населення по Кіровоградській області в 2018 році відбулося за рахунок зростання зайнятих у формальному секторі, адже зменшилася як кількість неформально зайнятих на підприємствах формального сектору, так і кількість зайнятих у суто неформальному секторі.

3. Аналіз структури економічно активного населення Кіровоградської області за

освітою показав, що зберігаються відмінності від середніх показників по Україні. Якщо частка тих, хто має повну та базову вищу освіту по Україні становить 34,8%, то по Кіровоградській області цей показник становить 32,5%. Навпаки, вищою є частка тих, хто має диплом молодшого спеціаліста та робітничу професію (випускники професійно-технічних закладів): 49,2% – по Кіровоградській області, 44,9% – по Україні.

4. Аналіз структури економічно активного населення за віком показав, що якщо по Україні частка молоді віком 15-34 роки становить 34,1%, а віком 15-39 років – 48% (тобто майже половину всього економічно активного населення віком 15-70 років), то по Кіровоградській області ці показники становлять 32,2% та 44,8%. Така структура підтверджує висновки про перерозподіл молоді з Кіровоградського регіону на користь інших регіонів України.

5. Чисельність економічно неактивного населення Кіровоградської області з 2000 до 2018 року зменшилася з 319,8 тис. осіб до 268,4 тис. осіб, тобто на 16,1%, що відповідає в цілому тенденціям зміни економічно активного населення. Але це зменшення відбулося лише за рахунок зменшення економічно неактивного населення старше працездатного віку: з 163,6 до 110,4 тис. осіб. Чисельність економічно неактивного населення працездатного віку майже не змінилася: 156,2 тис. осіб в 2000 році і 158,0 тис. осіб в 2018 році. Відповідно, суттєво зросла частка осіб працездатного віку в загальній кількості економічно неактивного населення: з 48,8% до 58,9%.

6. Частка тих, хто не є економічно активним з інших причин (зокрема, виконання домашніх (сімейних) обов'язків, стан здоров'я, сезонний характер роботи, зневіреність, відсутність бажання шукати роботу або незнання, де і як це робити), є однією з найвищих по Кіровоградській області. Кіровоградська область входить в першу шістку областей, в яких цей показник перевищує 30%. В 2017 році до цього кластеру областей входили такі області, як: Тернопільська (36,4%), Закарпатська (35,4%), Волинська (34,6%), Рівненська (34,4%), Чернівецька (31,1%), Кіровоградська (30,8%). В 2018 році перелік таких областей дещо змінився. Суттєво зменшилася частка таких осіб в Чернівецькій та Рівненській областях, але зросла в таких областях, як Одеська та Хмельницька. Відповідно в 2018 році цей кластер областей сформували такі області, як: Тернопільська (36,4%), Волинська (34,6%), Закарпатська (31,9%), Хмельницька (30,3%), Одеська (30,3%), Кіровоградська (30,0%).

7. Аналіз структури економічно неактивного населення за віком показує, що частка молоді (15-34 роки) по Кіровоградській області є меншою, ніж по Україні, але така ситуація відбувається за рахунок економічно неактивної молоді віком від 15 до 24 років. Частка тих, кому від 25 до 49 років є більшою, аніж відповідний показник в середньому по Україні.

8. Серед економічно неактивного населення в Кіровоградській області у порівнянні з Україною вища частка тих осіб, які мають неповну вищу та професійно-технічну освіту, або взагалі не мають освіти. В Кіровоградській області частка економічно неактивних осіб, які мають додаткову освіту, крім загальної середньої, становила 54,9%, в середньому по Україні цей показник становить – 51,5%.

Прогноз чисельності економічно активного та зайнятого населення Кіровоградської області у віці 15-70 років та у працездатному віці (рис. 1-4) демонструє наступні дані:

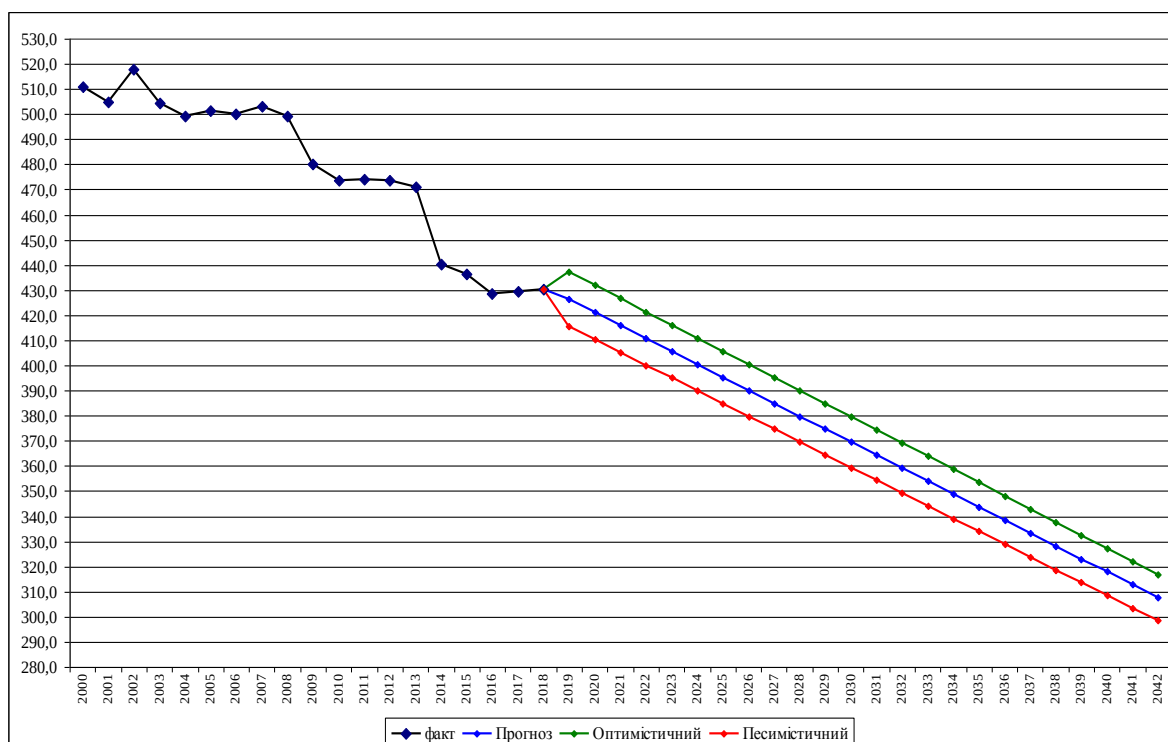

Рис. 1 Прогноз чисельності економічно активного населення у віці 15-70 років у Кіровоградській області до 2042 року
 $(y = -5,1591228x + 10842,551)$
Джерело: розраховано авторами.

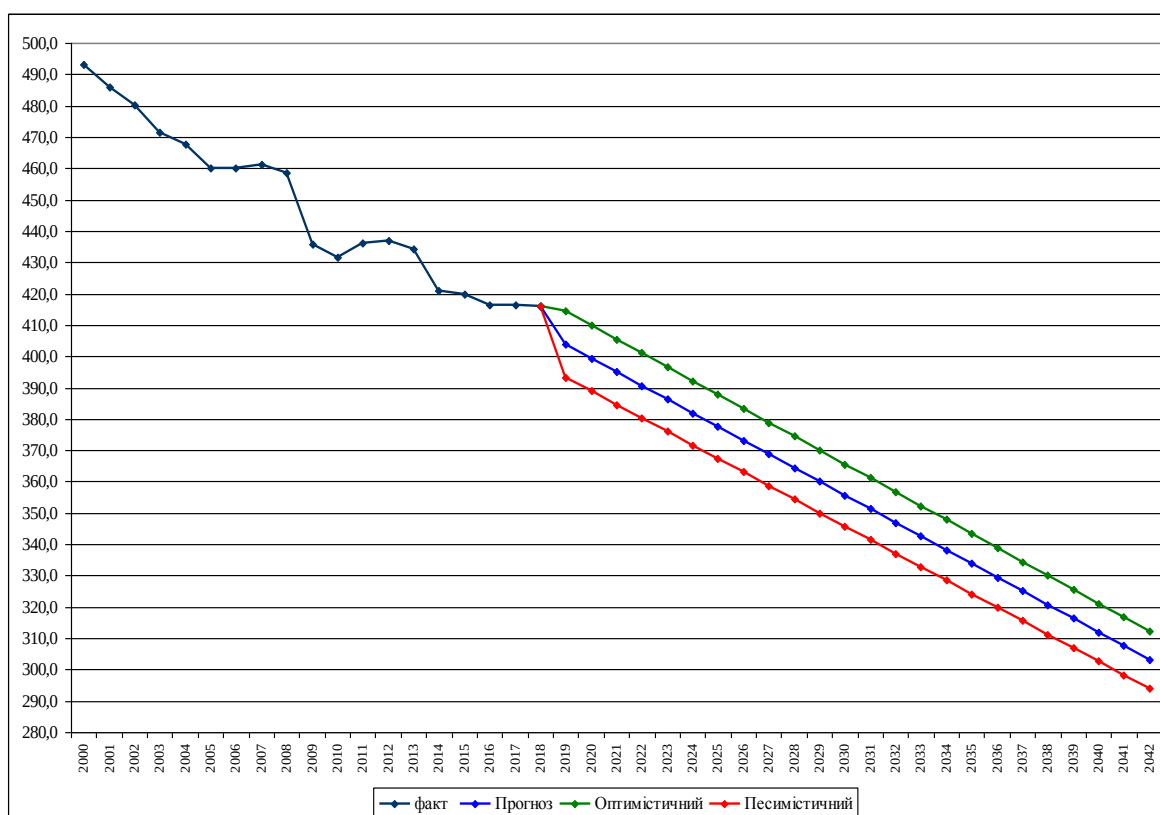

Рис. 2 Прогноз чисельності економічно активного населення у працездатному віці у Кіровоградській області до 2042 року
 $(y = -4,374051x + 9234,968)$
Джерело: розраховано авторами.

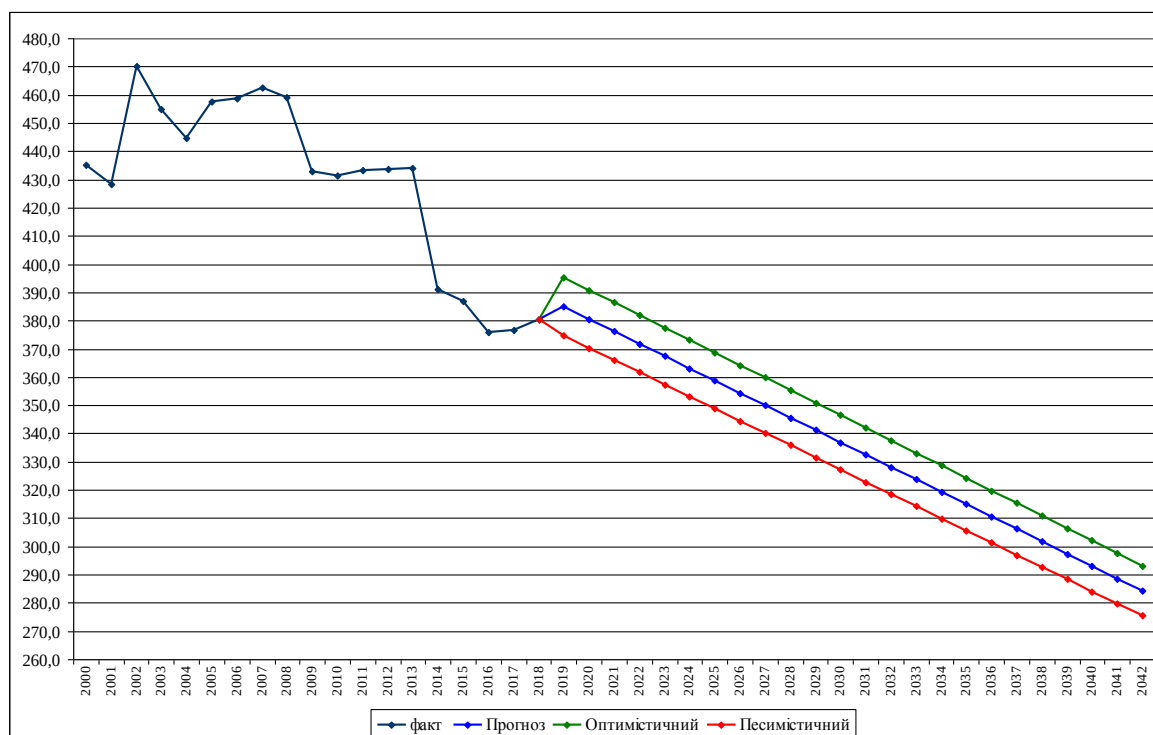

Рис. 3 Прогноз чисельності зайнятого населення у віці 15-70 років у Кіровоградській області до 2042 року ($y = -4,3777193x + 9223,551$)

Джерело: розраховано авторами.

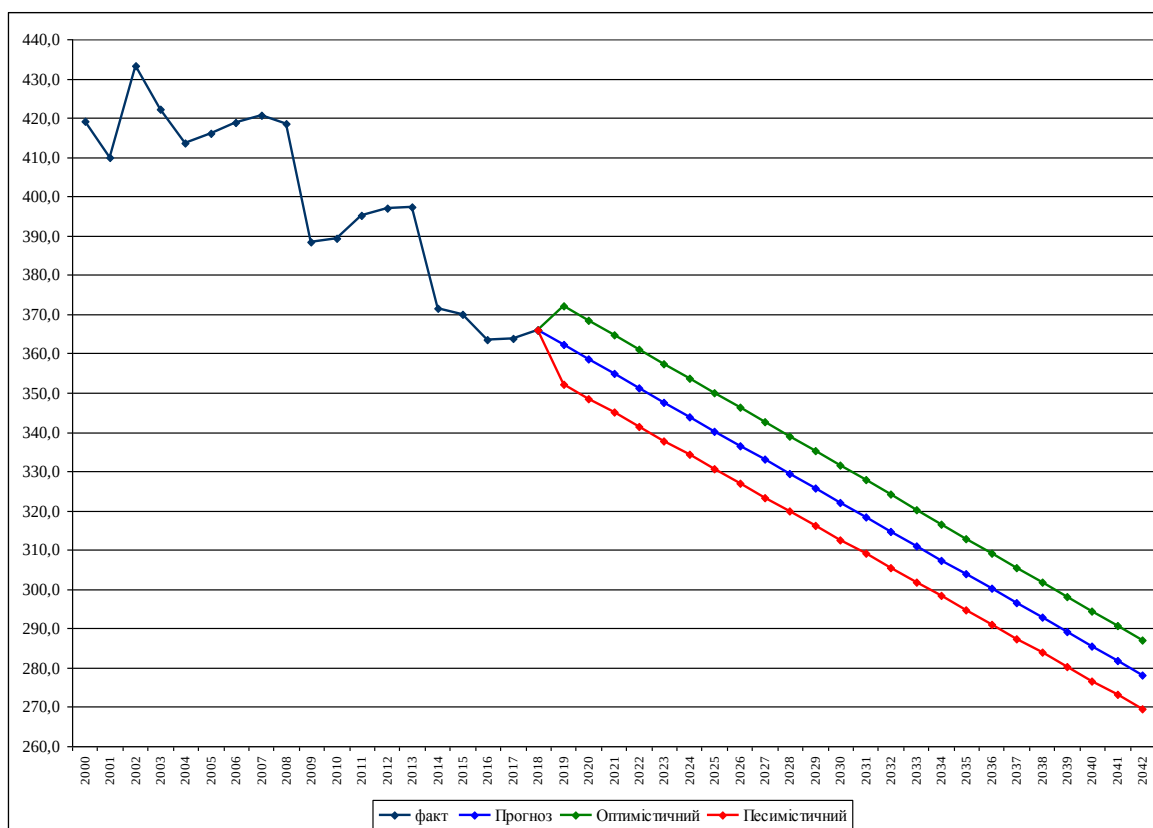

Рис. 4 Прогноз чисельності зайнятого населення у працездатному віці у Кіровоградській області до 2042 року ($y = -3,6470175x + 7725,485$)

Джерело: розраховано авторами.

1) 2027 рік:

– чисельність економічно активного населення у віці 15-70 років становитиме 308 тис. осіб, за оптимістичним сценарієм – 348 тис. осіб, за песимістичним сценарієм – 267 тис. осіб;

– чисельність економічно активно населення у працездатному віці становитиме 303 тис. осіб, за оптимістичним сценарієм – 342 тис. осіб, за песимістичним сценарієм – 264 тис. осіб;

– чисельність зайнятого населення у віці 15-70 років становитиме 284 тис. осіб, за оптимістичним сценарієм – 323 тис. осіб, за песимістичним сценарієм – 246 тис. осіб;

– чисельність зайнятого населення у працездатному віці становитиме 278 тис. осіб, за оптимістичним сценарієм – 316 тис. осіб, за песимістичним сценарієм – 241 тис. осіб.

2) 2042 рік:

– чисельність економічно активного населення у віці 15-70 років становитиме 312,782 тис. осіб, за оптимістичним сценарієм – 322,068 тис. осіб, за песимістичним сценарієм – 303,496 тис. осіб;

– чисельність економічно активного населення у працездатному віці становитиме 307,562 тис. осіб, за оптимістичним сценарієм – 316,768 тис. осіб, за песимістичним сценарієм – 298,357 тис. осіб;

– чисельність зайнятого населення у віці 15-70 років становитиме 288,666 тис. осіб, за оптимістичним сценарієм – 297,586 тис. осіб, за песимістичним сценарієм – 279,746 тис. осіб;

– чисельність зайнятого населення у працездатному віці становитиме 281,922 тис. осіб, за оптимістичним сценарієм – 290,741 тис. осіб, за песимістичним сценарієм – 273,102 тис. осіб.

Відповідно до стратегічних пріоритетів розвитку Кіровоградської області пропозиції щодо поліпшення формування трудового потенціалу та якості життя населення регіону можуть бути сформульовані наступним чином (таблиця 2).

Таблиця 2

**Пропозиції щодо поліпшення трудового потенціалу та якості життя населення
Кіровоградської області**

Виявлені проблеми	Пропозиції щодо вирішення проблеми
1. Зменшення трудового потенціалу Кіровоградської області за період 2000-2018 рр. в т.ч. рівня економічної активності, зайнятості, зростання рівня безробіття.	Підвищення частки осіб, залучених до продуктивної діяльності шляхом зменшення частки економічно неактивного населення. Включення у сферу зайнятості жінок, які перебували у відпустці по догляду за дитиною. Розширення залучення працівників старших вікових категорій до продуктивної діяльності з метою зростання рівня їх економічної активності, удосконалення програм перекваліфікації таких працівників, залучення їх до програм неформальної освіти, особливо у інноваційних сферах діяльності. Удосконалення механізмів запобігання поширенню професійних захворювань і передчасній смерті зайнятих.
2. Частка осіб з повною та базовою вищою освітою нижче середніх показників по Україні, в той час, як частка осіб з дипломом молодшого спеціаліста та кваліфікованого робітника перевищує середні значення по Україні.	Забезпечення доступності освіти для широких верств населення з урахуванням потреб регіонального ринку праці. Покращення якісних параметрів робочої сили шляхом забезпечення безперервного професійного розвитку працівників за рахунок активізації стейкхолдерів. Запровадження широких просвітницьких програм.

Продовження таблиці 2

3. Структура економічно активного населення за віком засвідчує перерозподіл молоді з Кіровоградського регіону на користь інших регіонів України.	Стимулювання модернізації та збільшення кількості робочих місць, особливо в інноваційно-активних сферах діяльності, створення привабливих робочих місць для студентів навчальних закладів. Підвищення якості та розширення спектра соціальних гарантій зайнятих, полегшення доступу до їх отримання, забезпечення широкого доступу до можливостей кар'єрного, професійного та індивідуального розвитку зайнятих. Будівництво соціального житла (доступного для молоді). Стимулювання інтелектуалізації трудової діяльності, сприяння інноваційній трансформації змісту праці.
4. Зростання частки осіб працездатного віку в загальній кількості економічно неактивного населення, у т.ч. з причин виконання домашніх (сімейних) обов'язків, стану здоров'я, сезонного характеру роботи, зневіреності, відсутності бажання шукати роботу або незнання, де і як це робити.	Стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва, соціальної інфраструктури. Підвищення соціальної відповідальності бізнесу на основі конструктивного діалогу із зацікавленими сторонами.
5. Серед економічно неактивного населення в Кіровоградській області у порівнянні із середніми даними по Україні вища частка осіб, які мають неповну вищу та професійно-технічну освіту або взагалі не мають освіти.	Запровадження широких просвітницьких програм. Реформування системи професійної освіти з метою покращення якісних параметрів робочої сили. Забезпечення широкого доступу населення регіону до професійного розвитку, можливостей кар'єрного та індивідуального розвитку.

Джерело: складено авторами

Формування інноваційного потенціалу та забезпечення інноваційного розвитку може відбуватися з допомогою різних джерел відповідно до застосовуваних видів ресурсів, серед яких найважливіше значення мають трудові та інтелектуальні ресурси. Незважаючи на мінімальну, але важливу тенденцію збільшення кількості економічно активно та зайнятого населення, і зменшення кількості безробітних та неформально зайнятих в Кіровоградській області, необхідно підкреслити наявність значної загрози для подальшого інноваційного розвитку регіону: значна частка економічно неактивного, безробітного та неформально зайнятого населення Кіровоградської області, значний відтік молоді за рахунок внутрішньої та зовнішньої міграції. За часткою економічно неактивного населення, яке виконує домашні обов'язки та «зневірилося» щодо процесу пошуку роботи, Кіровоградська область знаходиться на шостому місці на рівні таких областей західного регіону України як Чернівецька, Волинська, Тернопільська, Закарпатська, Рівненська області.

Висновок, що «особливо скрутним в контексті формування трудового потенціалу вже нині є становище тих депресивних територій, де низька частка потенційних (діти) та актуальних (працездатні за віком) працездатних контингентів, підвищена питома вага літніх осіб й особливо несприятливий баланс природного руху населення поєднується з масштабним міграційним відтоком та із «застійною» динамікою й консервативною структурою економіки та зайнятості населення (Сумська, Чернігівська, Луганська, Кіровоградська області), підтверджується і регіональним аналізом. Вже зараз Кіровоградська область відчуває гострі негативні наслідки масштабного відпливу робочої сили, брак робочої сили відповідної кваліфікації, що є перешкодою створенню нових робочих місць.

Для зменшення загроз в сфері формування трудового потенціалу в контексті забезпечення регіонального інноваційного розвитку доцільним є використання заходів, запропонованих для подолання загроз в сфері процесів упровадження інноваційної зайнятості [7, с. 303]:

- здійснення ефективної соціально-демографічної політики, основними інструментами якої мають стати: зростання частки осіб, залучених до продуктивної діяльності шляхом

зменшення частки економічно неактивного населення, розробка та реалізація заходів щодо ширшого та гармонійного включення у сферу зайнятості жінок, які перебували у відпустці по догляду за дитиною, удосконалення механізмів запобігання поширенню професійних захворювань і передчасній смерті зайнятих;

- розширення залучення працівників старших вікових категорій до продуктивної діяльності з метою зростання рівня їх економічної активності, поступове підвищення пенсійного віку, удосконалення програм перекваліфікації таких працівників, залучення їх до програм неформальної освіти, особливо у інноваційних сферах діяльності;

- запровадження широких просвітницьких програм стосовно пріоритетних напрямів інноваційного розвитку економіки, реформування системи професійної освіти (як професійно-технічної так і вищої) з метою покращення якісних параметрів робочої сили;

- стимулювання збільшення кількості робочих місць, особливо в інноваційно-активних сферах діяльності, підвищення якості та розширення спектра соціальних гарантій зайнятих, полегшення доступу до їх отримання, забезпечення широкого доступу до можливостей кар'єрного, професійного та індивідуального розвитку зайнятих незалежно від їхнього віку, рівня добробуту та статусу.

Як підкреслює Ільїч Л.М. базовою ідеєю політики активного залучення економічно неактивного населення до транзитивного ринку праці має стати відмова орієнтуватися на поточну пропозицію робочих місць [5, с. 26]. Сутність ідеї полягає в тому, що за цивілізованого визнання прав і свобод людини, а також за умов гнучкого державного управління кожна людина – самостійно або у взаємодії з будь-якою кількістю осіб – отримує можливість створювати нові одиниці самозайнятості, мікро- та малоформатні робочі місця, започатковувати класичні підприємства з мінімальними транзакційними витратами на їх легітимацію [5, с. 26-27].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Формування інноваційного потенціалу та забезпечення інноваційного розвитку може відбуватися з допомогою різних джерел відповідно до застосовуваних видів ресурсів, серед яких найважливіше значення мають трудові та інтелектуальні ресурси. Тенденції розвитку інноваційної діяльності в Україні свідчать про її спадний характер, що проявляється у зниженні інноваційно активних підприємств, зниженні чисельності працівників, які задіяні у виконанні наукових досліджень і розробок, зниженні показника наукоємності ВВП, що потребує ґрунтовного дослідження й врахування чинників, які здатні забезпечити поступовий перехід від традиційної моделі економіки до інноваційної. Визначальним чинником розвитку інноваційної діяльності в Україні є людський капітал, потенціал якого майже не використовується задля прискорення становлення в країні інноваційно-орієнтованої економіки. Проблема полягає у відсутності зацікавленості зайнятого населення у праці інноваційного змісту через низьку оплату такої праці, використання недосконалих і малоефективних інструментів її мотивації і стимулювання.

Незважаючи на мінімальну, але важливу тенденцію збільшення кількості економічно активно та зайнятого населення, і зменшення кількості безробітних та неформально зайнятих в Кіровоградській області, необхідно підкреслити наявність значної загрози для подальшого інноваційного розвитку регіону: значна частка економічно неактивного, безробітного та неформально зайнятого населення Кіровоградської області, значний відтік молоді за рахунок внутрішньої та зовнішньої міграції. За часткою економічно неактивного населення, яке виконує домашні обов'язки та «зневірилося» щодо процесу пошуку роботи, Кіровоградська область знаходиться на шостому місці на рівні таких областей західного регіону України як Чернівецька, Волинська, Тернопільська, Закарпатська, Рівненська області.

Нажаль, висновок, що «особливо скрутним в контексті формування трудового потенціалу вже нині є становище тих депресивних територій, де низька частка потенційних (діти) та актуальних (працездатні за віком) працездатних контингентів, підвищена питома вага літніх осіб й особливо несприятливий баланс природного руху населення поєднується з

масштабним міграційним відтоком та із «застійною» динамікою й консервативною структурою економіки та зайнятості населення (Сумська, Чернігівська, Луганська, Кіровоградська області) [12, с. 251], підтверджується і регіональним аналізом. Нині Кіровоградська область відчуває гострі негативні наслідки масштабного відпливу робочої сили, брак робочої сили відповідної кваліфікації, що відповідно, є перешкодою для створення нових робочих місць.

У підсумку зазначимо, що в області існують резерви для розвитку людського капіталу, проте потрібно здійснити велику кількість перетворень, в тому числі й безпосередньо на регіональному рівні. Значна роль в цьому покладається на бізнес, тому що він має значні ресурси та можливості впливу на людський капітал, але потрібно вести пошук систем спільного сталого впливу на рішення органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів, які безпосередньо визначають якість людського капіталу регіону.

Розробка стратегії регіонального інноваційного розвитку, важелів та механізмів його менеджменту з акцентом, в першу чергу, на збереження і розвиток трудових ресурсів виступає перспективними напрямками подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Демографічна та соціальна статистика. Ринок праці. Зайнятість та безробіття. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/gr.htm (дата звернення 10.09.2019).
2. Економічна активність населення України 2017. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. URL : <https://ukrstat.org/uk/menu/publikac.htm> (дата звернення 10.09.2019).
3. Звіт «Проведення аналітичного дослідження з визначення динаміки та структури незайнятого економічно активного населення Львівської області» Національна академія наук України ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України» Державний реєстраційний номер 0116U008739. 2016. 121 с. URL: https://loda.gov.ua/upload/users_files/22/upload/Struktura_nezaynyatogo_ekonomichno_aktYvnog_o_naselennya.pdf (дата звернення 10.09.2019).
4. Зянько В. В., Єпіфанова І. Ю. Інноваційна діяльність підприємств та її фінансове забезпечення в умовах трансформаційних змін економіки України: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2015. 172 с.
5. Ільч Л. М. Структурні трансформації транзитивного ринку праці України: монографія. К.: Алерта, 2017. 608 с.
6. Інструменти та методи комерціалізації інноваційної продукції: монографія / за ред. д.е.н., проф. Ілляшенка С. М., к.е.н., доц. Біловодської О. А. Суми: Територія, 2018. 382 с.
7. Людський розвиток в Україні. Інноваційні види зайнятості та перспективи їх розвитку (кол. моногр.) / за ред. Е. М. Лібанової; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. К.: 2016. 328 с.
8. Механізм стратегічного управління інноваційним розвитком : монографія / за заг. ред. О. А. Біловодської. Суми: Університетська книга, 2012. 432 с.
9. Праця України у 2017 році: статистичний збірник / Державна служба статистики України: Київ ТОВ Видавництво «Август Трейд», 2018. URL: <https://ukrstat.org/uk/menu/publikac.htm> (дата звернення 10.09.2019).
10. Рогоза М. Є., Вергал К. Ю. Стратегічний інноваційний розвиток підприємств: моделі та механізми: монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. 136 с.
11. Статистична інформація. Головне управління статистики у Кіровоградській області. URL : <http://kr.ukrstat.gov.ua/?r=stat-info> (дата звернення 10.05.2019).
12. Українське суспільство: міграційний вимір: нац. Доповідь. Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. К.: 2018. 396 с.

13. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України: монографія / М. І. Дибата ін.; за ред. д.е.н., проф. М. І. Дибати і к.е.н., доц. О. М. Юркевич. К.: КНЕУ, 2013. 425 с. URL: <http://kneu.edu.ua> (дата звернення 10.09.2019).

14. Хавинсон М. Ю. Моделирование динамики численности занятых, безработных и экономически активного населения в регионе с учетом социальных связей. Вестник ВГУ. Серия: Экономика и управление. 2016. №4. С. 178–185.

15. Чорна М. В., Глухова С. В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств : монографія. Харків: ХДУХТ, 2012. 210 с.

References

1. Demografichna ta sotsialna statystyka. Rynok pratsi. Zaynyatist ta bezrobittya. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Demographic and social statistics. Labor market. Employment and unemployment. State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <https://ukrstat.org/uk/menu/publikac.htm>. [in Ukrainian].

2. Economic Activity of the Population of Ukraine 2017: Statistical Collection. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from: <https://ukrstat.org/uk/menu/publikac.htm> [in Ukrainian].

3. Zvit "Provedennya analitychnoho doslidzhennya z vyznachennya dynamiky ta struktury nezaynyatoho ekonomichno aktyvnoho naselennya L'vivs'koyi oblasti" [Report "Conducting analytical research to determine the dynamics and structure of the unemployed economically active population of Lviv region"] (2016). National Academy of Sciences of Ukraine State Institution "Institute for Regional Studies. Named after M.I. Dolishnyi Of the National Academy of Sciences of Ukraine". Retrived from: https://loda.gov.ua/upload/users_files/22/upload/Struktura_nezaynyatogo_ekonomichno_aktYvnogo_naselennya.pdf. [in Ukrainian].

4. Zianko, V.V., & Epifanova, I.Yu. (2015). Innovatsiyna diyalnist pidpryyemstv ta yiyi finansove zabezpechennya v umovakh transformatsiynykh zmin ekonomiky Ukrainy : monohrafiya [Innovation activity of enterprises and its financial support in the conditions of transformational changes of Ukrainian economy: monograph]. Vinnitsa: VNTU. [in Ukrainian].

5. Ilyich, L.M. (2017). Strukturni transformatsiyi tranzitivnoho rynku pratsi Ukrainy: monohrafiya [Structural Transformations of the Transitive Labor Market of Ukraine: Monograph]. Kyiv: Alerta. [in Ukrainian].

6. Ilyashenko, S.M., & Belovodskaya, O.A. (Eds.). (2018). Instrumenty ta metody komertsializatsiyi innovatsiynoyi produktsiyi: monohrafiya [Tools and methods of commercialization of innovative products: monograph] Sumy: Territory. [in Ukrainian].

7. Libanova, E.M. (Eds.). (2016). Lyudskyy rozvytok v Ukraini. Innovatsiyni vydy zaynyatosti ta perspektyvy yikh rozvytku: monohrafiya [Human development in Ukraine. Innovative types of employment and prospects for their development; monograph]. Kyiv: Institute of Demography and Social Research named after M.V. Ptukha of NAS of Ukraine. [in Ukrainian].

8. Belovodskaya, O.A. (Eds.). (2012). Mekhanizm stratehichnoho upravlinnya innovatsiynym rozvytkom: monohrafiya [Mechanism of strategic management of innovative development: monograph]. Sums: University Book. [in Ukrainian].

9. Pratsya Ukrainy u 2017 rotsi: statystychnyy zbirnyk [Ukraine's work in 2017: a statistical compilation]. (2018). Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from: <https://ukrstat.org/uk/menu/publikac.htm>. [in Ukrainian].

10. Rogoza, M.E., & Vergal, K.Yu. (2011). Stratehichnyy innovatsiynyy rozvytok pidpryyemstv: modeli ta mekhanizmy: monohrafiya. [Strategic Innovative Enterprise Development: Models and Mechanisms: Monograph]. Poltava: RVV PUET. [in Ukrainian].

11. Statystychna informatsiya [Statistical information]. Retrieved from: <http://kr.ukrstat.gov.ua/?r=stat-info>. [in Ukrainian].

12. Ukrayinske suspilstvo: mihratsiynyy vymir: natsionalna dopovid [Ukrainian society: the migration dimension: national report]. (2018). Kyiv: Institute of Demography and Social

Research named after M.V. Ptukha of NAS of Ukraine. [in Ukrainian].

13. Dyba, M.I., & Yurkevich, O.M. (2013). *Finansove zabezpechennya innovatsiynoho rozvytku Ukrainy : monohrafiya [Financial Support for Innovative Development of Ukraine : monograph]*. K.: KNEU. Retrieved from: <http://kneu.edu.ua>. [in Ukrainian].

14. Havinson, M.Yu. (2016). *Modelirovaniye dinamiki chislennosti zanyatykh, bezrabotnykh i ekonomicheskii aktivnogo naseleniya v regione s uchetom sotsialnykh svyazey [Modeling the dynamics of the number of employed, unemployed and economically active population in the region, taking into account social ties]*. Vestnik VGU. Seriya: Ekonomika i upravleniye – Bulletin of the VSU. Series: Economics and Management, 4, 178-185 [in Russian].

15. Chorna, M.V., & Glukhova S.V. (2012). *Otsinka efektyvnosti innovatsiynoyi diyalnosti pidpryemstv: monohrafiya [Assessment of efficiency of innovative activity of enterprises: monograph]*. Kharkiv: KhDUHT. [in Ukrainian].

SHALIMOVA Nataliia, Doctor of Economics, Professor, Dean of the Accounting and Finance Faculty, Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi;

MAGOPETS Olena, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences), Associate Professor, Head of the Audit and Taxation Department, Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi;

SHALIMOV Volodymyr, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi.

IDENTIFICATION OF PROBLEMS AND DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF FORMATION OF LABOR POTENTIAL OF THE REGION AS A FACTOR OF ENSURING EFFECTIVE INNOVATIVE DEVELOPMENT

Abstract. Objective. *The purpose of the study is to identify the problems and directions of improving the formation of the labor potential of the region in the context of providing innovative development.*

Results. *In the course of the research, general scientific methods (analysis, synthesis, induction, deduction, concretization, classification) and special methods (economic-mathematical, statistical, comparative analysis) were used. The main problems in the sphere of formation of the labor potential of the region were identified: (1) reduction of the labor potential of the Kirovograd region for the period 2000-2018, including the level of economic activity, employment, rising unemployment; (2) the proportion of persons with full and basic tertiary education is lower than the average in Ukraine, while the proportion of persons with a junior diploma and a skilled worker is higher than the average in Ukraine; (3) the structure of the economically active population by age attests to the redistribution of youth from the Kirovograd region for the benefit of other regions of Ukraine; (4) an increase in the proportion of persons of working age in the total economically inactive population, including reasons for fulfilling household (family) duties, health status, seasonal nature of work, discouragement, lack of desire to seek work or ignorance, where and how to do it; (5) among the economically inactive population in the Kirovohrad Oblast, in comparison with the average data in Ukraine, the higher proportion of persons with incomplete higher and vocational education or no education at all.*

Scientific novelty. *The forecast of the number of labor resources of the Kirovohrad region for the period up to 2042 is made by such indicators as the number of economically active population, employed population, unemployed population, economically inactive population in three scenarios - optimistic, average (most likely) and pessimistic. Proposals for reduction of threats in the sphere of formation of labor potential in the context of regional innovation development have been elaborated.*

Practical significance. *The practical significance of the results of the scientific research is that the results of studies on the analysis and forecasting of staffing in the Kirovohrad region and*

proposals for balancing labor potential and needs of the regional labor market in accordance with strategic development priorities will allow to develop measures at the regional level to improve the use of labor potential in the Kirovohrad region.

Keywords: *labor resources, labor potential, innovative development of the region, economically active population, staffing, employment, economically inactive population, able-bodied population.*

*Одержано редакцією: 15.11.2019 р.
Прийнято до публікації: 20.11.2019 р.*